

ONTKETENING (déclenchement) VAN DE PSYCHOSE BIJ SCHREBER

Lieven Jonckheere

20 april 2024
PPaK Gent

ONTKETENING IN SCHREBERS 3 PSYCHOTISCHE OPSTOTEN

1. 1884-1885 = 41-42j
2. 1893-1902 = 51-60j
3. 1907-1911 = 65j-69j

ontketeningen

- Schreber zelf uitgebreid over ontketening 2 > Freud & Lacan
- Zvi Lothane "In defense of Schreber. Soul Murder and Psychiatry" 1992
 - info ontketening 1 en 3
 - bijkomende info ontketening 2

ÉÉN MECHANIEK VAN ONTKETENING = QP, ZOALS DOOR LUC UITEENGEZET

- forclusion Nom-du-Père (NdP) (Prévert versie)
enfant envoie ballader la baleine de l'imposture, après en avoir percé la trame de père en part
scheept opgeblazen leugenachtige walvis af, na diens plannetje van puntje tot paatje te hebben doorprikt
- sujet gevangen in imaginair koppel a-a'
 - *couple imaginaire* i(a) = ideale ik – a = realiteit = ander als object
 - *agression érotique* in dat koppel
- sujet moet in dat koppel plots appel doen op *signifiant* NdP = vader als vertegenwoordiger wet
- echter geen NdP = trou > ipv NdP poept in dat gat R *Un-père* tussen a-a' op
= *conjoncture dramatique*
voorbeelden *Un-père*
 - vrouw – met haar pas geboren baby > *la figure de son époux*
 - biechteling – die haar zonde opbiecht (zondige persoonlijkheid = dubbel) > *la personne de son confesseur*
 - meisje – dat verliefd is op jongeman > *le père du jeune homme*
- maar *Un-père ne réussit pas à suppléer au vide du NdP*
- *Schreber précipité dans la psychose*

1ste OPSTOOT
1884-1885 = 41-42j

- aanleiding = politiek niet verkozen voor Reichstag
Schreber protestant die opkomt voor Liberalen
soort imaginair koppel a-a' op 2 punten > met geërotiseerde agressie
 - i(a) = ideale ik
protestanten + Liberalen = Duits
 - ander
socialisten & katholieken = onduits
- reactie = niet echt psychose ontketend – maar hypochondrie van oncontroleerbaar te vermageren
 - voor ontketening psychose moet er verplichting zijn om beroep te doen op S *Nom-du-Père*
> verschijnen R *Un-Père* in het gat van *Nom-du-Père* geweest zijn
 - verlies verkiezingen is niet genoeg voor ontketening psychose
- opname in psychiatrie Flechsig
 - Schreber wil voortdurend gefotografeerd worden (begin fotografie)
in het oog gehouden worden tegen vermagering!!
 - volledig 'genezen' – maar ambivalentie tov Flechsig
 - grote dankbaarheid tov Flechsig
niet echt, volgt eigenlijk zijn vrouw daarin (foto Flechsig op bureau)
 - begin achterdocht tov Flechsig = 1ste teken psychose paranoia?
 - Flechsig diagnose bromkalivergiftiging is fabel" > 1ste psychiater had die niet gezien ...
 - "vermageren zou sneller onder controle geraakt zijn als ik zelf weegschaal had mogen bedienen" > Flechsig heeft met weegschaal gesjoemeld ...

TUSSENTIJD

1885-1893 = 43j-51j

2 factoren belangrijk voor ontkenning psychose

- succesvol carrière jurist!!!
collega's voorspellen dat Schreber minister van justitie wordt
- maar geen kinderen ...
 - geen kinderen = voordien al miskramen + nu nog eens 4 miskramen zogenaamd door diabetes vrouw ...
 - echter nieuw biografisch schandaal nl wél kind in het spel
cf. Lothane (heel waarschijnlijk): 1890 geboorte Fridoline
 - buitenechtelijke dochter van vrouw van Schreber met flierefluiter zanger 21j
vrouw Sabine van huis uit in operamilieu Berlijn
 - na 12j huwelijk
 - vrouw Sabine 33j
 - Schreber 48j

2de OPSTOOT

1893-1902 = 51-60j

2 factoren

- bekroning succesvolle carrière = benoeming tot voorzitter hooggerechtshof 1892
- probleem met kinderen of niet

Nederland

ontketening psychose door mislukken *simple assumption paternité*

= zelf opnemen vaderschap, zelf vader worden

- Schreber benoemd tot voorzitter hooggerechtshof > Schreber moet imaginair vader worden
- Schreber krijgt geen kinderen > Schreber kan niet reëel vader worden

Tegenspraak tussen enerzijds 'moeten' en anderzijds 'niet kunnen' vader worden

Lacan

ontketening psychose doordat hij geen beroep kan doen op S Naam-van-de-Vader

= vader als vertegenwoordiger van wet

- benoeming tot voorzitter hooggerechtshof
 - Schreber gevangen in imaginair koppel a-a – met geërotiseerde agressie
 - zal zichzelf moeten bewijzen tov veel oudere en meer ervaren collega's > zeer gespannen
 - effect = Vorstellung/Empfindung bij het wakker worden
 - het moet toch echt *schön* zijn om een vrouw te zijn die *dem Beischlaf unterliege*
 - cf. vaderlijke moraal van *Ermannung* > in bed niet op rug liggen + niet in bed blijven
 - Schreber moet plots appel doen signifiant NdP = vader als vertegenwoordiger wet
vanaf het moment dat hij in functie is als Voorzitter hooggerechtshof
 - Schreber moet appel op NdP doen
Lacan wijst op betekenaar *Senatspräsident* als referentie naar vader van de wet
Senatspräsident is een *père conscrit* of *pater conscriptus* = man die "vader van het volk" is
doordat hij deel uitmaakt van de Romeinse senaat (nu schertsend voor gemeenteraad)
 - echter geen NdP maar gat > gaat plots heel slecht met Schreber nl slapeloos
 - van buitenaf gezien: slapeloos doordat hij overspannen is door werk
 - teveel werk
 - problemen met *work/life balance* = sociaal geïsoleerd in nieuwe stad
 - maar fundamenteel: slapeloos door *merkwürdiges Vorkommnis*
nl R (genot) verschijnt in dat gat
 - storend 'functioneel fenomeen' bij het in slaap vallen
wiederkehrendes Knistern (knisteren, ritselen, knetteren) in slaapkamermuur
> kan niet meer inslapen
 - cruciaal moment, hét sleutelmoment voor Schreber
 - interpretatie *Knistern*
 - taal: *Es knistert im Gebälk*
 - letterlijk: gekraak in het gebinte, in de balken
 - figuurlijk: er is iets op til > de instorting van de realiteit is begonnen
 - Schreber: beseft achteraf dat dit 1ste *Wunder* was zgn *Störung* (moet zijn aandacht afleiden zodat gods stralen zich uit hem kunnen terugtrekken)
 - *Knistern* voor de rest van zijn leven horend
jetzt tagtäglich bei Tag und bei Nacht in meiner Nähe
wereld staat heel de tijd op instorten

- Schreber vindt geen *Nom-du-Père* > Grote Professor Flechsig komt als *Un-père* tussen in a-a'
Schreber vlucht in paniek terug naar vaderfiguur Flechsig
 - vaderoverdracht op Flechsig
 - Freud overdracht van relatie tot vader op Flechsig
 - Lacan : via opgeblazen *gravité de chercheur* – net zoals vader Schreber
cf. foto voor kolossale hersenen > op bureau vrouw Schreber
 - Flechsig slaapkuur
 - Flechsig overtuigt hem van nieuw slaapmiddel (lange slaap – soort halve coma)
 - naar huis moeder om slaapkuur te beginnen
 - gaat echter veel te laat slapen (achteraf: vrouw in complot)
> slaapmiddel veel te laat > maakt zich druk > slaapmiddel werkt niet
 - *Angzuständen (confusion anxieuse)*
> probeert zichzelf op te hangen met handdoek (*raptus suicide = passage à l'acte*)
uitleg Lacan: *l'identification, quelle qu'elle soit, par quoi le sujet a assumé le désir de la mère, déclenche, d'être ébranlée, la dissolution du trépied imaginaire E565*
désir mère > onbekende I identificatie ipv identificatie met fallus van moeder
> onbekende identificatie overhoop > imaginaire valt uiteen > angst tov *désir mère*
 - terug in opname bij Flechsig – en daar gaat het plots heel snel ...
 - eerst blijven psychotische fenomenen nog discreet
discreet = niets over gezegd want nog geen teken van *übersinnliche* (nog niet in waan)
 - lichaamsfenomenen: rotten & hersenverweking
 - hallucinaties: kleinere zon & heilige muziek
 - belang 2 trauma's > homoseksuele paniek > *Zusammenbruch*
 - 'verkrachting' door verplegers
's nachts agitatie > door verplegers uit bed *gerissen* > isoleer cel
> ene zelfmoordpoging na andere
 - vrouw krijgt schrik van hem > op aanraden van Flechsig & vader stopt bezoek
> ene ejaculatie na de andere
 - keerpunt = expliciete negatieve overdracht tov Flechsig + begin waan
 - negatieve overdracht
 - *Eindruck daß Flechsig nichts Gutes mit mir im Schilde führe*
bewijs: Flechsig kan Schreber *nicht mehr in die Augen sehen*
 - *Un-père Flechsig ne réussit pas à suppléer au vide du NdP > kleiner Flechsig*
 - waan: *ersten Anzeichen Verkehr mit übersinnlichen Kräften*
nl *Nervenanhang* door Flechsig = Flechsig spreekt met zijn *Nerven* (telepathie)
 - kinderloos blijven – ondanks grote kinderwens
 - Lacan hecht daar geen belang aan, als uitlokkende factor voor psychose
 - als kinderwens al meegespeeld heeft, is dat niet doordat die niet in vervulling gaat, maar doordat die volledig buiten Schreber om in vervulling gaat
cf. Lothane: op moment dat Schreber benoemd wordt tot voorzitter hooggerechtshof, stelt vrouw voor om haar buitenechtelijke dochter Fridoline 2j te adopteren
(Schreber wist van haar bestaan)
 - Schreber moet direct appel op Naam-van-de-Vader doen?
 - een vorm van *Seelenmord* op Schreber?
Schreber verwijst voor *Seelenmord* naar Ibsens "Rosmersholm"
= man wordt gek doordat vrouw hem aan vaderschap van hun dochter doet twifelen

TUSSENTIJD

1902-1907 = 60j-65j

1902 vrouw blijkt ondertussen adoptiedochter Fridoline 12j in huis genomen te hebben
> wist Schreber niet?? > Schreber vlucht eerst weer naar moeder!!

3de OPSTOOT

1907-1911 = 65j-69j

- aanleiding
 - kinderwens
 - 1906 formele adoptie Fridoline 16j (onecht kind van vrouw?)
getuigenissen Fridoline
 - Schreber zorgt onmiddellijk voor Fridoline 'als een moeder' – dus niet 'als een vader'
 - vrouw van Schreber zelf zeer achtervolgend tov Fridoline
bv. katholieke Fridoline (via haar vader) > moet zich tot protestantisme bekeren
 - 1907 wegvallen vrouwen > alleen met dochter Fridoline
 - dood moeder
 - CVA vrouw (kan niet meer spreken > zeer prikkelbaar)
 - juridische carrière
 - geen rechter meer – verplicht pensioen na curatele
 - 1907 moet soort scheidsrechter spelen in ruzies tussen vaders Schreberverenigingen:
"wie zijn de echte Schrebers"
> appel op Naam-van-de-Vader > moet die alleen oplossen
- klinisch beeld: melancholie > paranoïa
 - alsmaar minder paranoïa
 - alsmaar meer melancholie = syndroom Cotard